

โครงการพัฒนาระบบการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งมาใช้เพื่อ เพิ่มประสิทธิภาพระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและครบองค์คณะ¹

รองศาสตราจารย์ ดร. ธวัชชัย สุวรรณพานิช² และคณะ

ความเป็นมาและสภาพปัญหา

การดำเนินคดีในศาลมี ศาลจะพิจารณาคดีพิพากษาคดีโดยอาศัยพยานหลักฐานที่คู่ความทุกฝ่ายได้นำมาสืบให้ศาลเห็น ในส่วนของคดีแพ่งศาลต้องชี้แจงให้หมิ่นพยานว่าฝ่ายใดมีน้ำหนักมากกว่า ฝ่ายนั้นจะเป็นผู้ชนะคดี การของคู่ความที่สำคัญคือต้องนำพยานหลักฐานฝ่ายตนที่ทั้งหมดพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าข้ออ้างหรือข้อเท็จจริงของฝ่ายตนมีน้ำหนักดีกว่าอีกฝ่าย ส่วนการที่สำคัญของศาลคือต้องพิจารณาพยานหลักฐานอย่างรอบคอบก่อนที่จะพิพากษาคดีให้ฝ่ายใดชนะคดี ด้วยการถือที่สำคัญของศาลดังกล่าว ทำให้กฎหมายต้องกำหนดจำนวนผู้พิพากษาที่จะเป็นองค์คณะนั่งพิจารณาคดีว่าจะต้องมีจำนวนเท่าใด บางคดีที่ไม่ยุ่งยากมากกฎหมายจะกำหนดให้มีผู้พิพากษาเพียงคนเดียวในการนั่งพิจารณาคดี แต่ถ้าเป็นคดีที่มีความยุ่งยากมาก หรือมีทุนทรัพย์สูง กฎหมายจะกำหนดให้มีผู้พิพากษามากกว่าหนึ่งคนเป็นองค์คณะ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ดุลพินิจของผู้พิพากษาในการรับฟังพยานหลักฐานมีความถูกต้องมากที่สุด

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง "โครงการพัฒนาระบบการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและครบองค์คณะ" ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

² อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

กฎหมายไทยได้บัญญัติรองรับเรื่ององค์คณะผู้พิพากษาไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 โดยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2477 เนื่องจากรู้ว่าการนั่งครบองค์คณะในการพิจารณาคดีนั้นมีความสำคัญ แต่หาปฏิบัติ การพิจารณาคดีในศาลกลับละเลยต่อการนั่งครบองค์คณะ ไม่ว่าจะเกิดจากปัญหาการขาดอัตรากำลังหรือเพื่อให้คดีเสร็จไปได้เร็วขึ้น แต่ก็ทำให้แนวทางปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามกฎหมาย เป็นที่ยอมรับโดยปริยายจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ผลทางกฎหมายของการละเลยเป็นเพียงเรื่องของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีมีระเบียบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 เท่านั้น ซึ่งคู่ความฝ่ายที่เสียหายอาจยกขึ้นกล่าวได้ก่อนศาลมีคำพิพากษา แต่ต้องไม่ช้ากว่า 8 วัน นับแต่วันที่ได้ทราบถึงเหตุการณอันเป็นมูลเหตุแห่งข้ออ้างนั้น

ต่อมาเมื่อมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 236 บัญญัติให้การนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาหรือตุลาการครบองค์คณะ และผู้พิพากษาหรือตุลาการซึ่งไม่ได้นั่งพิจารณาคดีโดยจะทำการพิพากษาหรือคำวินิจฉัยคดีนั้นไม่ได้ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัย หรือมีเหตุจำเป็นอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ บทบัญญัติดังกล่าว ทำให้บทบัญญัติของพระธรรมนูญศาลยุติธรรมว่าด้วยเรื่ององค์คณะผู้พิพากษา กลับมามีผลบังคับได้อย่างแท้จริงและผลของการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่เป็นเพียงการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีมีระเบียบเท่านั้น แต่ถือว่าเป็นการปฏิบัติที่ขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยผู้มีส่วนได้เสียย่อมยกขึ้นกล่าวอ้างได้เสมอ และผลคือทำให้กระบวนการพิจารณาคดีดำเนินมาโดยผู้พิพากษาไม่ครบองค์คณะเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 241

วรรคหนึ่ง ยังได้บัญญัติว่า ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม อันเป็นหลักการที่มีความมุ่งหมายให้องค์คณะผู้พิพากษาต้องนั่งพิจารณาสืบพยานหลักฐานในคดีนั้นตั้งแต่เริ่มต้นติดต่อกันอย่างต่อเนื่องไปจนเสร็จการพิจารณาและทำคำพิพากษาเพื่อให้กระบวนการรับฟังพยานหลักฐานในคดีเป็นไปโดยการรู้เห็นร่วมกันของผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะ และการทำคำพิพากษาก็จะมาจากผลสรุปจากการร่วมกันพิจารณาคดีกันขององค์คณะผู้พิพากษาคั่งกล่าว ด้วยความรอบคอบทุกชั้นตอน

จากความจำเป็นดังกล่าวทำให้ศาลยุติธรรม โดยเฉพาะศาลชั้นต้นซึ่งต้องมีการนั่งพิจารณาคดีโดยองค์คณะผู้พิพากษา จำเป็นต้องปรับระบบการนั่งพิจารณาคดีให้ครบองค์คณะจากเดิมที่นั่งพิจารณาเพียงคนเดียว และจากการนั่งพิจารณาคดีแต่ละคดีหลายนัดไม่ติดต่อกันมาเป็นการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันอย่างต่อเนื่อง ปัญหาที่ตามมาในการปรับระบบการนั่งพิจารณาคดีคือ ทำให้จำนวนผู้พิพากษาไม่เพียงพอในการทำคดี เนื่องจากต้องไปนั่งเป็นองค์คณะประสิทธิลาภในการพิจารณาคดีต่อเนื่องซึ่งคาดว่าจะทำให้คดีรวดเร็วขึ้นเพราะสามารถสืบพยานติดต่อกันจนเสร็จ แต่กลับปรากฏว่าคดีที่ฟ้องต้องใช้เวลาานกว่าจะมีการดำเนินคดีเพื่อรอกำหนดนัดการพิจารณาของศาล ความล่าช้าทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับพยานของคู่ความ เช่น ความทรงจำของพยานบุคคลในเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจะค่อยๆ สืบเลื่อนไปตามกาลเวลา หรือแม้แต่พยานเอกสารบางอย่างก็อาจสูญหายหรือถูกทำลายลง จึงเกิดแนวความคิดว่าหากมีการบริหารเวลาที่คู่ความต้องรอคอยในการดำเนินคดีให้เกิดประโยชน์แก่คู่ความ ก็น่าจะทำให้เกิด

ประสิทธิภาพในการดำเนินคดีต่อไปได้

ในระบบการพิจารณาคดีของศาลในหลายประเทศ ข้อบัญญัติเกี่ยวกับระบบวิธีการเปิดเผยแพร่หลักฐานต่อศาลจะมีอยู่ในหลายขั้นตอนของการพิจารณา และการเปิดเผยแพร่หลักฐานก่อนถึงวันสืบพยานถือเป็นระบบหรือมาตรการที่มีความสำคัญมากที่สุดมาตรการหนึ่งในหลายประเทศเปิดโอกาสให้แก่คู่ความอย่างมากมายในการที่จะเข้าถึงพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายก่อนถึงวันสืบพยานได้ ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบเอกสาร การซักถามพยานบุคคลก่อนวันสืบพยาน การตรวจสอบพยานวัตถุ เป็นต้น ซึ่งประเทศที่ใช้ระบบเหล่านี้เห็นประโยชน์ของการเปิดเผยแพร่หลักฐานก่อนวันสืบพยานในหลายกรณี เพราะนอกจากจะทำให้คู่ความได้มีโอกาสตรวจสอบและตกลงกันเกี่ยวกับพยานหลักฐานต่างๆ ก่อนถึงวันสืบพยานแล้ว ยังสามารถทำให้คู่ความสามารถตกลงกันในประเด็นข้อพิพาทได้เร็วขึ้น เพราะได้มีโอกาสเห็นพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายและสามารถประเมินสถานการณ์ในเชิงคดีของตนเองได้

สำหรับหลักการเปิดเผยแพร่หลักฐานให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบได้ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยในหลายมาตรา ตั้งแต่การเปิดเผยแพร่หลักฐานด้วยการยื่นบัญชีระบุพยาน การส่งสำเนาเอกสารให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบก่อนการสืบพยาน เป็นต้น ซึ่งมีผลต่อการเตรียมตัวในการต่อสู้คดีของจำเลยด้วย และประเทศไทยเองก็ได้มีการพยายามหลายครั้งที่จะพัฒนาระบบการดำเนินคดีให้มีประสิทธิภาพ อาทิเช่น ปี 2535 ถึงปี 2538 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2535 และ พ.ศ. 2538 ตามลำดับ ในส่วนของ การชี้แจงสถานที่และ การกำหนดประเด็น

ข้อพิพาทและหน้าที่มาสืบ แต่ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากคู่ความยังไม่เปิดใจรับที่จะเปิดเผยพยานหลักฐานที่ฝ่ายตนมีหน้าที่มาสืบก่อน เพราะเกรงว่าจะเสียเปรียบในเชิงคดี จนกระทั่งศาลยุติธรรมได้ปรับระบบการนั่งพิจารณาคดีของศาลจากระบบเดิมที่นัดพิจารณาคดีทีละนัดเข้าสู่ระบบการพิจารณาต่อเนื่อง เพื่อต้องการให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว จึงควรมีการศึกษาพัฒนาระบบการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งมาใช้เป็นกระบวนการหนึ่งในการพิจารณาคดีของศาล เพื่อให้การพิจารณาคดีแบบต่อเนื่องและครบองค์คณะเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการดำเนินคดี และมีความมุ่งหมายให้เกิดการดำเนินคดีที่รวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ส่งผลให้ประชาชนเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมไทย

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในต่างประเทศ

1. ประเทศสหรัฐอเมริกา

การเปิดเผยข้อมูลในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นไปตาม FEDERAL RULES OF CIVIL PROCEDURE มาตรา 26(B)(1) ซึ่งวางหลักการสำคัญคือ คู่ความอาจค้นพยานที่เกี่ยวข้องที่อยู่ในประเด็นข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ใดๆได้ เว้นแต่เป็นเรื่องที่ได้รับการยกเว้นเป็นพิเศษ

2. ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นไม่ได้นำการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานมาใช้อย่างเต็มรูปแบบ เหมือนประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นต้นแบบ และการเปิดเผยพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

1996 ของญี่ปุ่นไม่มีสภาพบังคับหากไม่ปฏิบัติตาม การเปิดเผยแพร่หลักฐานก่อนการสืบพยานของ ญี่ปุ่นเป็นวิธีการรวบรวมพยานหลักฐานอย่างหนึ่ง

3. สนธิสัญญา THE HAGUE CONVENTION ON TAKING EVIDENCE ABROAD IN CIVIL OR COMMERCIAL MATTERS

มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความร่วมมือ ระหว่างทางศาลของประเทศต่างๆในเรื่องแพ่ง และพาณิชย์ และมีบทบาทเกี่ยวกับการสืบพยาน ที่อยู่ในประเทศสมาชิก HAGUE CONVENTION ON EVIDENCE มาตรา 23 กล่าวถึงการเปิดเผย ข้อมูลก่อนสืบพยาน โดยบัญญัติว่า “ประเทศ สมาชิกอาจแจ้งไว้ขณะลงนาม หรือให้สัตยาบันว่าจะไม่บังคับตามคำร้องขอเพื่อการเปิดเผยพยาน เอกสารก่อนการพิจารณาตัดสินที่ทราบในประเทศ คอมมอนลอร์”

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการเปิดเผยพยาน หลักฐานก่อนการสืบพยานในประเทศไทย

กฎหมายไทยมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานมาเป็นเวลานานแล้ว โดยแต่เดิมป.วิ.พ.มีบทบัญญัติเรื่องการชี้แจงสถานที่ การยื่นบัญชีระบุพยาน การส่งสำเนาพยานเอกสารให้คู่ความอีกฝ่าย การให้คู่ความตรวจพยานหลักฐานและรับข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณาในศาล ซึ่งแม้จะเป็นเรื่องการดำเนินการเกี่ยวกับพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาความล่าช้าของคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อมีการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษขึ้น จึงมีการพัฒนาวิธีการกำหนดแนวทางการดำเนินคดี และการเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของพยาน โดยกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้ในข้อกำหนดคดีของศาลชำนัญพิเศษ ภายหลังในปี 2550 จึงมีการแก้ไขป.วิ.พ. เพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการเสนอ

บันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของพยานไว้ให้ศาลทั่วไปสามารถใช่วิธีการดังกล่าวได้ด้วย

การศึกษาวิจัยในบทนี้มุ่งเน้นไปที่หลักการพื้นฐาน วัตถุประสงค์ หลักเกณฑ์ตามกฎหมาย และประสิทธิภาพของวิธีการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานต่างๆ ตามกฎหมายไทยในปัจจุบัน พร้อมทั้งอุปสรรคและปัญหา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายต่อไป

1. การชี้แจงสถานที่

มีที่มาจากหลัก “การสืบเสาะและค้นพบข้อเท็จจริง” (DISCOVERY) ตามระบบกฎหมายจารีตประเพณี โดยเป็นกระบวนการภาคีแพ่งในศาลชั้นต้นที่ศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาทจากคำฟ้อง คำให้การ ฟ้องแย้งและคำให้การแก้ฟ้องแย้งถ้าหากมี รวมทั้งการที่ศาลสอบถามและรับฟังคำแถลงของคู่ความเกี่ยวกับประเด็นในคดี เพื่อกำหนดคณานำสืบตามประเด็นข้อพิพาท ซึ่งมีปัญหาทางปฏิบัติและข้อควรพิจารณาเกี่ยวกับ

1) ความล้มเหลวของการตรวจพยานหลักฐาน ที่แม้ว่า ป.วิ.พ.ของไทยในช่วงปี 2535 ถึง 2538 มีการนำระบบการเปิดเผยพยานหลักฐานเต็มรูปแบบมาใช้ในวันชี้แจงสถานที่ แต่ขณะนั้น ผู้ปฏิบัติยังไม่พร้อม ในทางปฏิบัติจึงมีอุปสรรคมาจนมีการออกกฎหมายยกเลิกมาตรการดังกล่าวไป ภายหลังเกือบ 15 ปี ป.วิ.พ. มาตรา 173/1 จึงนำหลักเกณฑ์เรื่องวันตรวจพยานหลักฐานล่วงหน้าเข้าไปใช้บังคับคดีอาญา เพื่อสนับสนุนระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่อง

2) ผู้เกี่ยวข้องยังไม่ให้ความสำคัญกับการชี้แจงสถานที่ การรับข้อเท็จจริงกันในการชี้แจงสถานที่ จึงเกิดขึ้นน้อยมาก

2. การกำหนดแนวทางการดำเนินคดี

ปัจจุบันในป.วิ.พ.ของไทย นอกจากการชี้แจงสถานที่แล้วยังไม่มีการบัญญัติใดๆที่จะถือเป็นการ

กำหนดแนวทางการดำเนินคดีได้ ขณะนี้มีเฉพาะในศาลอาญานิติพิเศษ เช่น ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการก้ำระหว่างประเทศ และศาลล้มละลาย ที่มีข้อกำหนดของศาลว่าด้วยการกำหนดแนวทางการดำเนินคดีที่บัญญัติไว้ความว่า ...ก่อนมีการสืบพยานศาลอาจสั่งให้คู่ความทุกฝ่ายมาศาล เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดี เช่น...

(3) กำหนดวัน เวลา วิธีการ และขั้นตอนในการดำเนินคดีที่จำเป็น เช่น จำนวนและรายละเอียดเกี่ยวกับพยานที่จะนำมาเบิกความบันทึกถ้อยคำ แทนการสืบพยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ พยานเอกสาร และพยานหลักฐานที่ต้องการให้ศาลเรียกจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการเดินทางเผชิญสืบและการส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ศาลจะกำหนดแนวทางการดำเนินคดีได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องทราบข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐานของคู่ความทุกฝ่ายอย่างครบถ้วน

3. การยื่นบัญชีระบุพยาน

ป.วิ.พ. บังคับให้คู่ความที่ประสงค์จะนำพยานหลักฐานเข้าสืบ พิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ ต่อศาลต้องยื่นบัญชีระบุพยาน เป็นการให้คู่ความเปิดเผยพยานหลักฐานของทุกฝ่ายก่อนดำเนินการสืบพยานตามหลัก DISCOVERY PROCESS ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่ทั้งคู่ความและศาล แต่ก็มีปัญหาทางปฏิบัติและข้อควรพิจารณา คือ

1) การกำหนดให้คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันชี้แจงสถานะน่าจะชอบด้วยเหตุผลมากกว่ายื่นก่อนวันสืบพยาน เพราะในการชี้แจงสถานะ นอกจากศาลจะกำหนดประเด็นข้อพิพาทจากคำคู่ความและคำแถลงต่างๆแล้ว หากศาลได้พิจารณาพยานหลักฐานที่คู่ความแต่ละฝ่ายตั้งใจจะนำสืบพิสูจน์แล้ว ก็ทำให้ประเด็นข้อพิพาทชัดเจนขึ้น ทั้งการกำหนดวันนัดสืบพยานก็จะ

เหมาะสมยิ่งขึ้นด้วย

2) การให้สิทธิคู่ความยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมตาม ป.วิ.พ. มาตรา 88 วรรคสองน่าจะเป็นผลเสียแก่การดำเนินกระบวนการพิจารณา มากกว่าผลดี เพราะอาจเป็นการเอาเปรียบกันในทางคดี การยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมทุกครั้งจึงควรมีเหตุผลอันสมควรตามมาตรา 88 วรรคสาม

3) การระบุพยานในบัญชีระบุพยานครั้งแรกน้อยหรือมากเกินไป ทำให้คู่ความอีกฝ่ายเตรียมคดีไม่ถูก ศาลจึงควรใช้ดุลพินิจอย่างเคร่งครัดในการอนุญาตให้ยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม

4. การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อน การสืบพยานโดยกฎหมายพยานหลักฐาน

ป.วิ.พ. ว่าด้วยพยานหลักฐาน มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานอยู่ 2 ประการ คือ

1. การส่งสำเนาเอกสารให้คู่ความฝ่ายอื่น เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายได้มีโอกาสตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของเอกสารก่อน

2. การรับรองข้อเท็จจริงของคู่ความในวันชี้แจงสถานะตามป.วิ.พ. มาตรา 183 และการตอบคำบอกกล่าวเป็นหนังสือก่อนวันสืบพยานตามป.วิ.พ. มาตรา 100

ปัญหาทางปฏิบัติและข้อควรพิจารณาคือศาลมักไม่ให้ความสำคัญกับการส่งสำเนาเอกสารล่วงหน้า เพราะเห็นว่าเป็นการดำเนินการกระบวนการพิจารณามีระเบียบที่เป็นหน้าที่ของคู่ความต้องโต้แย้งคัดค้านไว้ และคู่ความต้องระมัดระวังกันเอง ฉะนั้นไม่มีสิทธิยื่นโต้แย้งในชั้นอุทธรณ์ฎีกา ส่วนการรับรองข้อเท็จจริงโดยตอบคำถามในคำบอกกล่าวก่อนสืบพยานนั้น วิธีการดังกล่าวไม่มีสภาพบังคับ และคู่ความมักจะคิดว่าอาจทำให้ตนต้องเสียเปรียบในเชิงคดี

5. การเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของพยาน

ปัจจุบันคู่ความสามารถยื่นบันทึก ถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของ พยานที่อยู่ในประเทศได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 120/1, 120/3 ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทาง ปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 29, 30 และข้อกำหนดคดีล้มละลาย พ.ศ. 2549 ข้อ 16, 17 และคู่ความสามารถยื่นบันทึก ถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของ พยานที่อยู่ต่างประเทศได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 120/2

แม้ว่าการเสนอบันทึกถ้อยคำพยานช่วยให้ การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปอย่างรวดเร็วกว่าการสืบพยานปกติ และไม่ได้ทำให้ ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้เปรียบเสียเปรียบกัน แต่ก็ยังมี ปัญหาทางปฏิบัติและข้อควรพิจารณา คือ

1) การกำหนดเงื่อนไขให้คู่ความที่ประสงค์ จะเสนอบันทึกถ้อยคำ แทนการซักถามพยาน ต้องยื่นคำร้องพร้อมแสดงเหตุผลต่อศาล อาจไม่ เป็นการสะดวกแก่คู่ความ

2) การกำหนดให้คู่ความต้องยื่นคำร้องขอ ต่อศาลก่อนวันชี้แจงสถานะหรือวันสืบพยานนั้น หากคู่ความทำบันทึกถ้อยคำมาเสนอก่อนสืบ พยาน โดยคู่ความอีกฝ่ายมีเวลาได้อ่านก่อน และ ไม่คัดค้านการเสนอบันทึกถ้อยคำนั้น ศาลก็ชอบ ที่จะอนุญาตให้มีการเสนอบันทึกถ้อยคำพยานได้ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับระยะเวลาดังกล่าวจึงไม่เป็น ประโยชน์และไม่เป็นจริงในทางปฏิบัติ

3) การเสนอบันทึกถ้อยคำพยานเป็นการ เปิดเผยแพร่หลักฐานก่อนการสืบพยาน ซึ่ง คู่ความอีกฝ่ายสามารถศึกษาข้อเท็จจริงตาม บันทึกถ้อยคำนั้น และเตรียมคำถามค้านได้ล่วงหน้า แต่คู่ความอีกฝ่ายหรือบุคคลอื่นไม่มีสิทธิเข้า ข้อเท็จจริงหรือความเห็นตามบันทึกถ้อยคำนั้นไป เปิดเผยแพร่หรือใช้ประโยชน์ในทางใดก่อนที่พยาน ผู้ให้ถ้อยคำจะมาเบิกความต่อศาลแล้ว รวมทั้ง

คู่ความอีกฝ่ายไม่มีสิทธิเข้าข้อเท็จจริงหรือความเห็น ของพยานที่ส่งบันทึกถ้อยคำไว้แล้ว แต่ยังไม่ได้ มาเบิกความ มาใช้ถามค้านพยานที่มาเบิก ความก่อน

4) การเสนอบันทึกถ้อยคำพยานจะเป็น การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานที่ เป็นประโยชน์ให้การดำเนินกระบวนการ พิเคราะห์ รวดเร็ว และเป็นธรรมอย่างแท้จริงได้ คู่ความฝ่ายที่ทำบันทึกถ้อยคำควรจัดทำให้ สมบูรณ์ครบถ้วน ไม่จำเป็นต้องขยายคำถามเพิ่มเติม เพราะจะทำให้กระบวนการเกิดความล่าช้า

บทวิเคราะห์การเปิดเผยพยานหลักฐาน ก่อนการสืบพยานในประเทศไทย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ นอกจากจะมี การศึกษาโดยวิธีการศึกษาทางเอกสาร (DOCUMENTARY RESEARCH) แล้ว ยังมีการศึกษาโดย การเก็บข้อมูลในภาคสนาม (FIELD RESEARCH) และการสัมภาษณ์ (IN-DEPTH INTERVIEW) เพื่อทราบความคิดเห็นและทัศนคติของบุคลากร ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องซึ่งอยู่ในการพิจารณาคดีแพ่ง โดยตรงด้วย

แม้ระบบการค้นคว้าข้อเท็จจริงตาม กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศไทย จะมีทั้งหลักการค้นคว้าข้อเท็จจริงของระบบ กล่าวหาและระบบไต่สวนผสมอยู่ด้วยกัน แต่ก็ เป็นที่ยอมรับกันว่ามีหลักการสำคัญเน้นหนักไป ในทางระบบกล่าวหา เพียงแต่มีวิธีการบาง ประการของระบบไต่สวนเข้ามาช่วยแก้ปัญหา หรือข้อบกพร่องของระบบกล่าวหาอยู่บ้าง หรือ อาจกล่าวได้ว่ามีการนำวิธีการบางประการของ ระบบไต่สวนเข้ามาใช้เป็นช้อยกเว้น เพื่อให้ ระบบการค้นคว้าข้อเท็จจริงของประเทศไทยมี ความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เมื่อหลักการสำคัญของระบบการค้นคว้า

ข้อเท็จจริงของประเทศไทยเป็นไปตามระบบกล่าวหา คู่ความแต่ละฝ่ายจึงเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดทิศทางการต่อสู้คดีกัน โดยผู้พิพากษาหรือผู้ตัดสินคดีจะทำหน้าที่เป็นคนกลางผู้ควบคุมดูแลรักษาพฤติการณ์ระหว่างคู่ความ เพื่อให้คู่ความทุกฝ่ายมีโอกาสต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียมกัน คู่ความแต่ละฝ่ายจึงควรมีสหสิทธิและเสรีภาพในการทำความเข้าใจถึงกรณีข้อเท็จจริงและเสรีภาพในการทำความเข้าใจถึงเรื่องพยานหลักฐานที่จะนำเข้าพิจารณาในชั้นศาล ตลอดจนสามารถเจรจายอมความกันก่อนมีการพิจารณาตัดสินคดีด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยในระบบ กฎหมายจารีตประเพณีจึงมีการกำหนดกระบวนการก่อนการสืบพยานที่เรียกว่า PRE-TRIAL PROCESS แยกออกจากกระบวนการสืบพยานหลักฐานในชั้นศาล เพื่อให้คู่ความมีโอกาสเตรียมคดีสำหรับการสืบพยานในศาลต่อไป

แต่ด้วยเหตุที่ประเทศไทยใช้ระบบประมวลกฎหมาย การพัฒนากระบวนการก่อนการสืบพยานจึงไม่มีความก้าวหน้าเท่าที่ควร แม้จะมีความพยายามในการพัฒนาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานมาอย่างต่อเนื่อง แต่ในปัจจุบันการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งในประเทศไทยยังมีปัญหาเรื่องความล่าช้า การเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีจำนวนมาก และปัญหาสำคัญคือบางครั้งถึงแม้ชนะของคดีเกิดจากเทคนิคหรือวิธีการเอาเปรียบกันในทางคดี ทั้งนี้ปัญหาที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากอุปสรรค 2 ประการ คือความบกพร่องของบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และประการสำคัญคือทัศนคติและความพร้อมของนักกฎหมายซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติ

1. ข้อดี ข้อเสียของการนำระบบการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีแพ่งมาใช้ในประเทศไทย

1.1 ข้อดีหรือประโยชน์ในการนำระบบการ

เปิดเผยพยานหลักฐานมาใช้

(1) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามและให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า ระบบการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีแพ่งสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในการดำเนินคดีได้ หากการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานสามารถทำให้คู่ความเจรจายอมความกันได้โดยไม่ต้องดำเนินการสืบพยานหรือสามารถดำเนินการสืบพยานหลักฐานกันได้ โดยกระชับเท่าที่จำเป็น ก็จะมีผลให้คู่ความและนายความต้องมาศาลเพียงไม่กี่ครั้ง ค่าใช้จ่ายจึงควรลดลง แม้ว่ากระบวนการรวบรวมพยานหลักฐานให้ครบถ้วนโดยเร็วตั้งแต่ต้น และการศึกษาพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่าย เพื่อเตรียมคดีตั้งแต่ก่อนสืบพยาน เป็นภาระงานที่เร่งรีบ ต้องใช้ความรู้ความสามารถและเอาใจใส่คดี นายความอาจเรียกเก็บค่าใช้จ่ายในการดำเนินการส่วนนี้เพิ่มมากขึ้น แต่เมื่อคิดคำนวณถึงค่าใช้จ่ายของบุคลากรทุกฝ่ายที่ต้องมาศาลพร้อมกันหลายนัด กับการรอคอยของคู่ความคดีอื่นด้วยการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีแพ่งย่อมสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นได้

(2) ความสะดวกและการประหยัดเวลา

ในการดำเนินคดี

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามและให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า ระบบการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีแพ่งทำให้การพิจารณาคดีในศาลมีความสะดวก และสามารถดำเนินการได้รวดเร็วขึ้น เมื่อคู่ความและนายความให้ความสนใจในการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ตั้งแต่เริ่มต้น คู่ความและนายความแต่ละฝ่ายจะมีความชัดเจนเกี่ยวกับประเด็นข้อพิพาท ศาลจะมีโอกาสเตรียมการพิจารณาคดีจากการศึกษาทั้งคำฟ้อง คำให้การ และพยานหลักฐานที่มีการ

เปิดเผยกันก่อนสืบพยาน หากสามารถรับข้อเท็จจริงกันได้ ศาลสามารถกำหนดคดีประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีได้ถูกต้องขึ้น หรืออาจวินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้นก็ได้ ทำให้ศาลสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

ทั้งนี้เมื่อข้อสังเกตว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้พิพากษา และอัยการที่เห็นว่า การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีแพ่งจะ ทำให้การพิจารณาคดีมีความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้นนั้น ส่วนใหญ่เห็นด้วยมาก และเห็นด้วยมากที่สุดกับเห็นด้วยปานกลางเป็นอันดับรองลงมา โดยไม่มีผู้ใดเห็นด้วยน้อยที่สุดเลย ในส่วนของนายความเห็นด้วยปานกลางมากที่สุด ลำดับรองลงมาจึงเป็นการเห็นด้วยมากและเห็นด้วยน้อย แต่ก็มี การเห็นด้วยมากที่สุดกับเห็นด้วยน้อยที่สุดอยู่ด้วยแต่เป็นส่วนน้อย

(3) การมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมยิ่งขึ้น

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม และให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการใช้ระบบการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีแพ่ง เนื่องจากเชื่อว่าสามารถทำให้ระบบการนัดคิวของศาลมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้ศาลสามารถสอบถามถึงความเห็นต่อการยอมรับข้อเท็จจริงระหว่างกัน การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานเป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความมีโอกาสต่อสู้คดีกันได้อย่างเท่าเทียม กล่าวคือเป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความฝ่ายตรงข้าม แสวงหาพยานหลักฐานอื่นๆ มาหักล้างได้ อันจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมและรวดเร็ว ซึ่งอาจจะทำให้คดียุติได้โดยการพิสูจนหลักฐานได้ทันที โดยอาจไม่ต้องการพิจารณาคดีหรือสืบพยานอีก และหากมีความจำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานกัน ก็จะทำให้มีการรับรู้และพิสูจนพยานหลักฐานกันอย่างครบถ้วน คู่ความและนายความทุกฝ่ายมีการเตรียมตัวสำหรับการซักถามและถาม

ค้านพยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ เพื่อให้ข้อเท็จจริงในคดีมีความกระจ่าง และเกิดความยุติธรรมในการพิจารณาคดีโดยแท้จริง

ทั้งนี้เมื่อข้อสังเกตว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นว่าเป็นผู้พิพากษา อัยการ และนายความที่เห็นว่า ระบบการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานจะทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย และมีส่วนช่วยให้การพิจารณาคดีในชั้นศาลมีความยุติธรรมและเป็นประโยชน์ต่อการวินิจฉัยคดีของศาลนั้น ส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุดกับเห็นด้วยปานกลาง ลำดับรองลงมาของผู้พิพากษา และอัยการเห็นด้วยมากที่สุด แต่ นายความเห็นด้วยปานกลาง ซึ่งผลในส่วนนี้จึงสามารถสรุปได้ชัดเจนว่า ผู้ปฏิบัติทุกฝ่ายมีความเห็นตรงกันในประเด็นที่สำคัญที่สุดว่าระบบการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานจะทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่ายยิ่งขึ้น

แต่สำหรับระบบนัดคิวของศาลนั้น กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งผู้พิพากษา ซึ่งเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการกำหนดวันนัดโดยตรงเห็นด้วยมากที่สุดถึงร้อยละ 56.67 ว่าระบบการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานจะสามารถช่วยให้ระบบการนัดคิวของศาลมีประสิทธิภาพมากขึ้น และหากรวมกับผู้พิพากษาที่เห็นด้วยมาก กับเห็นด้วยปานกลางแล้ว สามารถกล่าวได้ว่าผู้พิพากษาร้อยละ 100 เห็นด้วย ในขณะที่กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นอัยการ และนายความมีผู้ที่เห็นด้วยน้อยที่สุด กับเห็นด้วยน้อยอยู่เป็นจำนวนพอสมควร ซึ่งผลดังกล่าวนี้จึงมีข้อควรพิจารณาว่า แม้จะมีระบบการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานแล้ว เหตุใดอัยการและนายความจึงเห็นว่าอาจไม่ช่วยให้ระบบการนัดคิวของศาลมีประสิทธิภาพมากขึ้นก็ได้จะเป็นเพราะอัยการและนายความ

ซึ่งเป็นผู้แถลงขออนุญาตศาลจะยังคงขออนุญาต เช่นเดิม โดยไม่พิจารณาถึงพยานหลักฐานที่จะต้องนำมาสืบพยานอย่างแท้จริงหรือไม่ และศาลจะมีกำหนดจำนวนวันนัดให้ตามที่อัยการและทนายความร้องขอโดยไม่ได้พิจารณาจากพยานหลักฐานที่คู่ความจะต้องนำมาสืบพยานอย่างแท้จริงหรือไม่

(4) โอกาสในการระงับข้อพิพาท

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามและให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า ระบบดังกล่าวสามารถช่วยให้การดำเนินคดียุติได้รวดเร็วขึ้น เนื่องจากคู่ความแต่ละฝ่ายสามารถทราบถึงพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง ก่อนเริ่มต้นสืบพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี ในกรณีที่คู่ความมีข้อพิพาทเพราะเกิดความเข้าใจผิดกัน หรือต้องการระมัดระวังรักษาผลประโยชน์ของตนเอง เมื่อได้เห็นพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายแล้ว อาจเกิดความเข้าใจและเจรจากันง่ายขึ้น รวมทั้งคู่ความสามารถทราบความได้เปรียบเสียเปรียบกันในเชิงคดี อันจะส่งผลให้การเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น ตั้งแต่ในขั้นตอนการเปิดเผยพยานหลักฐาน

1.2 ข้อเสียหรือจุดอ่อนของการนำระบบ การเปิดเผยพยานหลักฐานมาใช้

(1) มีขั้นตอนการดำเนินคดีมาก ซับซ้อนและอาจทำให้คดีล่าช้า

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามและให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า ระบบดังกล่าวทำให้การดำเนินคดีมีความซับซ้อน และเป็นการเพิ่มขั้นตอนในการเตรียมคดีของทนายความ การต้องเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน และต้องมีการสืบพยานอีก ต้องดำเนินการ 2 ขั้นตอน อาจทำให้คดีล่าช้า และมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

(2) ความเสี่ยงและอันตรายอันอาจเกิดแก่พยาน
กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามและให้

สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ระบบดังกล่าวทำให้พยานได้รับความเสี่ยงเพิ่มมากขึ้น และเกิดอันตรายจากการข่มขู่หรือคุกคามพยาน จึงควรมีข้อจำกัดในการเปิดเผย เช่น ข้อจำกัดด้านความปลอดภัยของพยานหลักฐาน และการเปิดเผยพยานหลักฐานเป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความที่ทุจริตคิดหาหนทางแก่พยานหลักฐานก่อนเริ่มสืบพยาน เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบกันในทางคดี

(3) คู่ความขาดโอกาสเสนอพยานหลักฐานทั้งหมด

ผู้ให้สัมภาษณ์บางท่านให้ความเห็นว่า คู่ความอาจเพิกทราบถึงพยานหลักฐานบางอย่างในภายหลัง ทำให้ไม่สามารถนำพยานหลักฐานดังกล่าวเสนอต่อศาลได้ หลักเกณฑ์การนำเสนอพยานหลักฐานรวมทั้งกรอบเวลา ควรต้องมีความยืดหยุ่น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม

(4) กระบวนการพิจารณาของศาล

ผู้ให้สัมภาษณ์บางท่านให้ความเห็นว่า หากการกำหนดคดีพิจารณาไม่สามารถหาวันนัดได้ลงตัว เช่น นัดชี้สองสถานต้องแทรกกับการพิจารณาคดีอื่น หากมีระบบเปิดเผยพยานหลักฐานแต่ไม่มีการดำเนินการจริงจัง ก็เป็นการเพิ่มภาระให้ศาลต้องเร่งพิจารณาคดีในท้องพิจารณาให้เร็วขึ้น ซึ่งจะกระทบกับคดีอื่นๆที่รอการพิจารณาอยู่

2. หลักเกณฑ์การเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งที่เหมาะสมกับประเทศไทย

เมื่อผู้ตอบแบบสอบถามและให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า ระบบการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานสามารถลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในการดำเนินคดีได้ ทำให้เกิดความสะดวกและการประหยัดเวลาในการดำเนินคดี คู่ความมีโอกาสในการระงับข้อพิพาทได้ก่อนเริ่มสืบพยานรวมทั้งการพิจารณามีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

ยิ่งขึ้น แม้จะมีข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับข้อบกพร่องที่อาจเกิดขึ้นในแง่ของการ มีขั้นตอนมาก ซับซ้อน ความเสี่ยงและอาจเกิดอันตรายแก่พยาน และ คู่ความขาดโอกาสเสนอพยานหลักฐานทั้งหมด

จึงเห็นได้ว่า ผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินการระบบพิจารณา คดีแพ่งของประเทศไทยมีความพร้อมที่จะพัฒนาระบบการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน แต่หลักเกณฑ์ที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ต้องพึงระมัดระวัง ไม่ให้เกิดข้อบกพร่องตามที่มีปฏิบัติมีความกังวล ดังนี้

(1) การดำเนินการนอกศาล

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามและให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การเปิดเผยพยานหลักฐานควรดำเนินการภายในบริเวณศาล โดยมีสถานที่เฉพาะตามที่ศาลกำหนดเป็นหลัก ควรอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานของรัฐ โดยในแต่ละชั้นตอนต้องมีการบันทึกเป็นหลักฐาน แต่การเปิดเผยของคู่ความก่อนการพิจารณาคดีก็สามารถดำเนินการสืบพยานบุคคลนอกศาลได้เฉพาะเป็นข้อยกเว้น หรือกรณีมีความจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้ โดยต้องมีการทำบันทึกไว้หรือถามตอบกันด้วยหนังสือ สามารถดำเนินการซักถามข้อเท็จจริงจากคู่ความเป็นลายลักษณ์อักษรได้

(2) ประเภทของพยานหลักฐานที่เปิดเผยได้

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามและให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการพิจารณาคดี แต่ควรยกเว้นการเปิดเผยพยานหลักฐานบางประเภท ในส่วนของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญสามารถเปิดเผยได้ เพื่อความเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสามกลุ่มเห็นว่า สามารถเปิดเผยพยานหลักฐานได้เฉพาะเป็นพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง โดยกลุ่มผู้พิพากษากล่าวถึง

ทั้งพยานบุคคล เอกสาร และวัตถุพยานที่เกี่ยวข้องกับคดี แต่อัยการและทนายความกล่าวถึงเฉพาะพยานเอกสารและพยานวัตถุเท่านั้น ทั้งนี้ไม่ว่า คู่ความของคดีดังกล่าวจะเป็นภาคีหรือเอกขน การเปิดเผยพยานหลักฐานสามารถทำได้โดยไม่จำกัด ไม่ว่าจะอยู่ในชั้นตอนใด ทราบเท่าที่ไม่ขัดขวางการเปิดเผยข้อเท็จจริงของคู่ความ และไม่ทำให้คดีล่าช้า

(3) หลักการดำเนินการโดยความสมัครใจ และ ข้อยกเว้น

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามและให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การเปิดเผยของคู่ความก่อนการพิจารณาคดี ควรอยู่บนพื้นฐานว่าด้วยความสมัครใจของคู่ความแต่ละฝ่าย ทั้งนี้ หากคู่ความปฏิเสธที่จะเปิดเผยพยานหลักฐานหรือตอบคำถาม อีกฝ่ายสามารถร้องขอให้ศาลบังคับให้เปิดเผยพยานหลักฐานนั้นได้ และหากศาลบังคับให้มีการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน ก็สามารถบังคับให้คู่ความทุกฝ่ายเปิดเผยพยานหลักฐานได้ทุกประเภท กล่าวคือ ทั้งพยานบุคคล พยานเอกสาร และ พยานวัตถุ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

เพื่อให้ ผู้ปฏิบัติมีโอกาสปรับเปลี่ยนทัศนคติและ การทำงานอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยมุ่งหวังให้ระบบดังกล่าวสามารถดำเนินการได้อย่างประสบผลสำเร็จในระยะยาว มิให้เกิดแรงต่อต้านอย่างกะทันหัน แล้วต้องปรับเปลี่ยนบทบัญญัติกลับเป็นแบบเดิม โดยไม่ได้ใช้หลักเกณฑ์ที่เป็นประโยชน์เพียงพอเพราะความไม่พร้อมหรือการขาดความเข้าใจ จึงอาจแก้ไข

ป.ว.พ. ตามแนวทาง ดังนี้

แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 88

การที่ศาลจะดำเนินการชี้สองสถานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้คู่ความมีการเตรียมคดีอย่างดีแล้วสำหรับการชี้สองสถานให้สอดคล้องกับหลักการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน จึงควรกำหนดให้มีการยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันชี้สองสถานไม่น้อยกว่า 7 วัน สืบพยาน และระยะเวลา 15 วัน เป็นเวลาตามสมควรที่คู่ความอีกฝ่ายจะได้ศึกษาบัญชีระบุพยานก่อนถึงวันชี้สองสถาน

กรณีที่ไม่มีการชี้สองสถาน สันนิษฐานได้ว่า เป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยาก การให้คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 7 วัน น่าจะเพียงพอต่อการเตรียมคดีแล้ว

สำหรับการยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมโดยปราศจากเหตุผลตามมาตรา 88 วรรคสองนั้น ควรยกเลิก เพื่อให้คู่ความตระหนักถึงความสำคัญของการยื่นบัญชีระบุพยาน ทั้งไม่เปิดโอกาสให้มีการเอาเปรียบกันในทางคดีโดยปกปิดพยานหลักฐานไว้ก่อน

แต่เพื่อไม่ให้เข้มงวดเกินไป จึงควรมีข้อยกเว้น

แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 90

การส่งสำเนาพยานเอกสารให้คู่ความอีกฝ่ายได้ตรวจสอบถึงความมีอยู่ ความถูกต้องแท้จริง และศึกษาข้อความในเอกสาร มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการดำเนินคดีแพ่ง จึงควรให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงเอกสารเป็นพยานหลักฐานยื่นต่อศาลและส่งให้คู่ความฝ่ายอื่นซึ่งสำเนาเอกสารนั้นก่อนวันตรวจพยานหลักฐานไม่น้อยกว่า 15 วัน และเหตุที่ไม่กำหนดให้ต้องยื่นสำเนาพยานเอกสารก่อนวันชี้สองสถาน เพื่อให้คู่ความและนายความให้ความสนใจกับการศึกษาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายสำหรับการ

กำหนดประเด็นข้อพิพาท รวมทั้งรวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้นสำหรับการจัดทำบัญชีพยาน โดยยังมีเวลารวบรวมพยานหลักฐานสำหรับเสนอศาลและให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ตรวจสอบอีกระยะหนึ่ง ก่อนสืบพยาน

หากไม่มีการชี้สองสถาน และไม่มีการตรวจพยานหลักฐาน จึงให้คู่ความสามารถส่งสำเนาพยานเอกสารก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 15 วัน ได้

เพิ่มมาตรา 121/1

เมื่อคู่ความมีคำร้องร่วมกันและศาลเห็นสมควร ศาลอาจอนุญาตให้มีการบันทึกและอ่านคำเบิกความของพยานทั้งในและนอกห้องพิจารณาคดีของศาล โดยเจ้าพนักงานศาลที่ได้รับมอบหมาย ก่อนวันนัดสืบพยานบุคคลนั้น วิธี การนี้เป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความสามารถสอบถามข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล โดยดำเนินการเองได้ ไม่ต้องทำกับศาล แต่เพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวเชื่อถือได้ จึงควรให้เจ้าพนักงานเป็นผู้บันทึกคำเบิกความของพยาน โดยคู่ความอาจนำพยานมาศาล ให้เจ้าพนักงานศาลดำเนินการไต่สวนในที่ที่เหมาะสม หรือขอให้ศาลมอบหมายให้เจ้าพนักงานศาลไปพบพยานพร้อมคู่ความทั้งสองฝ่าย แล้วดำเนินการบันทึกคำเบิกความพยานนอกศาลก็ได้ แต่วิธีการนี้ควรจำกัดให้ดำเนินการได้เฉพาะก่อนการสืบพยานเท่านั้น เพื่อประโยชน์ในการประหยัดเวลาสืบพยานของศาล หากมีการสืบพยานแล้ว การสืบพยานโดยศาลน่าจะสะดวกกว่า

แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 182

เนื่องจากมีการเสนอให้แก้ไขระยะเวลาการยื่นบัญชีระบุพยาน และการเสนอประเด็นข้อพิพาท ทั้งมีการเพิ่มเติมภาระหน้าที่ในการเตรียมคดีของคู่ความอีกหลายประการ การแจ้งกำหนดวันชี้สองสถานล่วงหน้าเพียง 15 วัน จะ

ไม่เพียงพอต่อการดำเนินการเหล่านั้น จึงควร
เพิ่มเป็น 30 วัน

และย้ายบทบัญญัติในมาตรา 182 วรรค
ท้าย ไปเป็นมาตรา 182 ทวิ วรรคท้าย โดยที่มี
การเพิ่มเติมมาตรา 182 ทวิ เพื่อบัญญัติถึงหลัก
เกณฑ์ให้ คู่ความมีหน้าที่ต้องทำแสดงเสนอ
ประเด็นข้อพิพาทด้วย

เพิ่มมาตรา 182 ทวิ

ในกรณีที่มีการชี้แจงสถานที่ คู่ความ
ทุกฝ่ายยื่นต่อศาล ก่อนวันชี้แจงสถานที่ไม่น้อย
กว่าสิบห้าวัน ซึ่งศาลแสดงเสนอประเด็นข้อพิพาท
พร้อมทั้งสำเนาในจำนวนที่เพียงพอ เพื่อให้คู่ความ
ฝ่ายอื่นมารับไปจากเจ้าพนักงานศาลก่อนวัน
ชี้แจงสถานที่ และให้คู่ความทุกฝ่ายยื่นบัญชีระบุ
พยานพร้อมทั้งสำเนาดำเนินมาตรา 88

คู่ ความอาจตกลงกันกะ ประเด็นข้อ
พิพาทโดยยื่นคำแถลงร่วมกันต่อศาล ในกรณี
เช่นว่านี้ ให้กำหนดประเด็นข้อพิพาทไปตามนั้น
แต่ถ้าศาลเห็นว่า คำ แถลงนั้นไม่ถูกต้อง ก็ให้ศาล
มีอำนาจที่จะมีคำสั่งยกคำแถลงนั้น แล้วดำเนิน
การชี้แจงสถานที่ไปตามมาตรา 183

มาตรานี้เพิ่มเติมภาระหน้าที่ของคู่ความ
ในการเสนอประเด็นข้อพิพาท ก่อนวันชี้แจงสถานที่
ไม่น้อยกว่า 15 วัน ทั้งนี้เพื่อให้คู่ความทุกฝ่าย
มีความพร้อมในเรื่องของประเด็นข้อพิพาท และ
การเตรียมพยานหลักฐานของแต่ละฝ่ายที่ควร
เปิดเผยให้ฝ่ายตรงข้ามได้รับทราบในวันตรวจ
พยานหลักฐาน สำหรับการศึกษาดูพยานคดีใน
ชั้นตอนการสืบพยาน

แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 183

ในวันชี้แจงสถานที่ ให้คู่ความมาศาลและ
เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการเปิดเผยพยาน
หลักฐานก่อนการสืบพยาน นอกจากคู่ความจะ
ทราบพยานหลักฐานที่คู่ความอีกฝ่ายประสงค์
จะมาสืบได้จากบัญชีระบุพยานแล้ว หากคู่ความ

หรือทนายความมาศาลด้วยตนเอง อาจทำให้มี
การยอมรับข้อเท็จจริง กันมากเกิน และคงเหลือ
ประเด็นข้อพิพาทน้อยลง ทั้งแต่ละฝ่ายจะเตรียม
คดีสำหรับการสืบพยานได้ถูกต้องครบถ้วนยิ่งขึ้น

มาตรา 183 วรรคสอง วรรคสาม วรรคสี่

ให้ศาลตรวจ คำ คู่ความและ คำ แถลงของ
คู่ความ แล้วนำข้ออ้าง ข้อเถียง ที่ปรากฏในคำ
คู่ ความและ คำ แถลงของ คู่ ความเทียบ กันดู
และสอบถามคู่ความทุกฝ่ายถึงข้ออ้าง ข้อเถียง
และพยานหลักฐานที่จะยื่นต่อศาลว่าฝ่ายใดยอมรับ
หรือโต้แย้งข้ออ้าง ข้อเถียงนั้นอย่างไร ข้อเท็จจริงใด
ที่คู่ความยอมรับกันก็เป็นอันยุติไปตามนั้น ส่วน
ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายหนึ่ง
ยกขึ้นอ้างแต่คู่ความฝ่ายอื่นไม่รับและเกี่ยวเนื่อง
โดยตรงกับ ประเด็น ข้อพิพาทตามคำ คู่ความ
ให้ศาลกำหนดไว้เป็นประเด็นข้อพิพาท และ
กำหนดให้ คู่ความฝ่ายใดนำพยานหลักฐานมา
สืบในประเด็นข้อใดก่อนหรือหลังก็ได้

ในการสอบถามคู่ความตามวรรคหนึ่ง
คู่ความแต่ละฝ่ายต้องตอบ คำถามที่ศาลถามเอง
หรือถามตามคำขอของคู่ความฝ่ายอื่น เกี่ยวกับ
ข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายอื่นยกขึ้นเป็นข้ออ้าง
ข้อเถียง และพยานหลักฐานต่างๆ ที่คู่ความได้เสนอ
ไว้ในบัญชีระบุพยาน ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่ตอบ
คำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด หรือปฏิเสธข้อเท็จ
จริงใดโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ให้ถือว่ายอมรับ
ข้อเท็จจริงนั้นแล้ว เว้นแต่คู่ความฝ่ายนั้นไม่อยู่
ในวิสัยที่จะตอบหรือแสดงเหตุผลแห่งการปฏิเสธ
ได้ในขณะนั้น และเป็นข้อเท็จจริงที่จำเป็นต่อ
การกำหนดประเด็นข้อพิพาท ศาลจะมีคำสั่งให้
เลื่อนการชี้แจงสถานที่เฉพาะส่วนที่ยังไม่เสร็จสิ้น
ออกไป และให้คู่ความฝ่ายนั้นทำคำแถลงเกี่ยวกับ
ข้อเท็จจริงนั้นมายื่นต่อศาลภายในเวลาที่ศาล
เห็นสมควรก็ได้

คู่ ความมีสิทธิคัดค้านว่า ประเด็นข้อ

พิพาทหรือหน้าที่นำสืบที่ศาลกำหนดไว้ในวันไม่ถูกต้อง โดยแสดงด้วยวาจาต่อศาลในขณะนั้น หรือยื่นคำร้องต่อศาลภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลสั่งกำหนดประเด็นข้อพิพาทหรือหน้าที่นำสืบให้ศาลชี้ขาด คำคัดค้านนั้นก่อนวันสืบพยาน คำชี้ขาดคำคัดค้านดังกล่าวให้อยู่ภายใต้บังคับมาตรา 226

เพิ่มเติมหลักเกณฑ์ที่เป็นการผ่อนคลายเป็นให้ศาลเลื่อนการชี้แจงสถานที่ที่ยังไม่เสร็จสิ้น เพราะเหตุที่ความไม่อยู่ในวิสัยที่จะตอบคำถามหรือแสดงเหตุผลแห่งการปฏิเสธข้อเท็จจริงได้ในขณะนั้น โดยไม่จำเป็นต้องเลื่อนการชี้แจงสถานที่ไปทั้งหมด และคู่ความยังมีโอกาสแก้ไขข้อบกพร่องได้ในภายหลัง

เพิ่มมาตรา 183 ทวิ

ในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดมิได้ยื่นคำแถลงเสนอประเด็นข้อพิพาทต่อศาลตามมาตรา 182 ทวิ วรรคหนึ่ง คู่ความฝ่ายนั้นไม่มีสิทธิคัดค้านประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบที่ศาลกำหนด เว้นแต่ในกรณีที่ศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาทหรือหน้าที่นำสืบโดยขัดต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้

ในกรณีที่มีการชี้แจงสถานที่ คู่ความฝ่ายใดมิได้ยื่นบัญชีระบุพยานหรือยื่นบัญชีระบุพยานไม่ถูกต้องตามมาตรา 88 วรรคหนึ่งหรือวรรคสาม คู่ความฝ่ายนั้นไม่มีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานดังกล่าวมาสืบในภายหลัง เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาล เมื่อคู่ความฝ่ายนั้นสามารถแสดงให้เป็นที่พอใจแก่ศาลถึงเหตุที่ไม่สามารถปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งมาตราดังกล่าวได้ เพราะเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้ หรือเมื่อศาลเห็นว่าพยานหลักฐานดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานสำคัญ ซึ่งเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดี และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานดังกล่าวมาสืบ

เพื่อให้คู่ความเห็นความสำคัญของการแถลงเสนอประเด็นข้อพิพาท และการยื่นบัญชีระบุพยานภายในเวลาที่กำหนดไว้ตามบทบัญญัติใหม่ที่เสนอให้มีการแก้ไข จึงจำเป็นต้องมีบทโทษสำหรับคู่ความที่ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์

แต่อย่างไรก็ตามยังจำเป็นต้องมีกเว้นในกรณีที่คู่ความฝ่ายนั้นสามารถแสดงให้เป็นที่พอใจแก่ศาลถึงเหตุที่ไม่สามารถปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งมาตราได้ เพราะเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้ หรือ เมื่อศาลเห็นว่าพยานหลักฐานดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานสำคัญ ซึ่งเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดี และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำพยานหลักฐานดังกล่าวมาสืบ

เพิ่มมาตรา 183 ตร

ในกรณีที่คู่ความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลในวันชี้แจงสถานที่ ให้ศาลทำการชี้แจงสถานที่ โดยให้ถือว่าคู่ความที่ไม่มาศาลได้ทราบกระบวนการพิจารณาในวันนั้นแล้ว และคู่ความที่ไม่มาศาลนั้นไม่มีสิทธิคัดค้านประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบที่ศาลกำหนด เว้นแต่ในกรณีที่ศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาทหรือหน้าที่นำสืบโดยขัดต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ทั้งไม่มีสิทธิที่จะยื่นคำขอตามมาตรา 40 ขอเลื่อนวันสืบพยานที่ศาลกำหนดไว้ด้วย เว้นแต่คู่ความนั้นยื่นคำร้องต่อศาลก่อนเริ่มต้นสืบพยาน แสดงว่าการที่ตนไม่ได้มาศาลในวันชี้แจงสถานที่หรือไม่สามารถมาศาลในวันสืบพยานได้นั้น เป็นเพราะเหตุสุดวิสัยและมีเหตุจำเป็นที่จะต้องขอเลื่อนวันสืบพยาน ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนวันสืบพยานออกไปก็ได้ แต่สำหรับการยื่นคำร้องเช่นนั้นเป็นเหตุให้ศาลต้องสั่งเลื่อนวันสืบพยานออกไป และปรากฏต่อมาว่าคู่ความนั้นไม่สามารถแสดงเหตุสุดวิสัยตามที่กล่าวอ้างได้

ไม่ว่า คู่ความนั้นจะมาศาลในวันสืบพยานที่ศาลสั่งเลื่อนไปหรือไม่ก็ตาม ให้ศาลดำเนินการสอบสวนพิจารณาต่อไปโดยคู่ความนั้นไม่มีสิทธิเรียกหรือนำพยานของตนเข้าสืบ แต่อาจสอบถามตนให้การเป็นพยานตนเองกับถามค้านพยานของคู่ความฝ่ายอื่นได้

ในกรณีที่คู่ความไม่มาศาลในวันชี้สองสถานตามวรรคหนึ่ง ศาลอาจเลื่อนการสอบสวนคู่ความดังกล่าว ข้อเสีย และพยานหลักฐานต่างๆ ในประเด็นข้อพิพาทที่ศาลกำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งไปสืบพิจารณาในวันสืบพยานแทน หรือหากศาลเห็นสมควรโดยคำนึงถึงพฤติการณ์แห่งคดี ศาลอาจ กำหนดวันตรวจพยานหลักฐาน เพื่อให้คู่ความดำเนินการดังกล่าวให้เสร็จสิ้นล่วงหน้าก่อนถึงวันสืบพยานก็ได้

มาตรานี้ส่วนแรกเป็นบทบัญญัติมาตรา 183 ทวิ ปัจจุบัน ที่กล่าวถึงการที่คู่ความไม่มาศาลในวันชี้สองสถาน ให้ศาลสามารถ ดำเนินการชี้สองสถานได้ โดยไม่จำเป็นต้องเลื่อนคดี หรือยังมีผลหลงใหลคู่ความที่ไม่มาศาลให้หมดสิทธิคัดค้านประเด็นข้อพิพาทที่ศาลกำหนดไว้

แต่เพื่อไม่ให้บทบัญญัติเคร่งครัดเกินไป จึงมีข้อยกเว้นคู่ความนั้นยื่นคำร้องต่อศาลก่อนเริ่มต้นสืบพยาน แสดงว่าการที่ตนไม่ได้มาศาลในวันชี้สองสถานหรือไม่สามารถมาศาลในวันสืบพยานได้นั้น เป็นเพราะเหตุสุดวิสัยและมีเหตุจำเป็นที่จะต้องขอเลื่อนวันสืบพยาน ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนวันสืบพยานออกไปก็ได้ แต่ภายใต้เงื่อนไขว่าคู่ความต้องสามารถแสดงหลักฐานเกี่ยวกับเหตุจำเป็นนั้นได้ มิฉะนั้นจะไม่มีสิทธินำพยานเข้าสืบ

ทั้งนี้หากเป็นกรณีที่คู่ความสามารถแสดงให้เป็นที่น่าพอใจแก่ศาลถึงเหตุที่ไม่สามารถปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งมาตราได้ เพราะเหตุจำเป็น และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ศาลจะให้เลื่อนการสอบสวนคู่ความ ไปดำเนินการในวันสืบพยานแทน หรือศาลอาจกำหนดวันตรวจพยานหลักฐาน เพื่อให้คู่ความดำเนินการดังกล่าวให้เสร็จสิ้นล่วงหน้าก่อนถึงวันสืบพยานก็ได้ แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควรเมื่อพิจารณาพฤติการณ์แห่งคดีแล้ว

เพิ่มมาตรา 183 จัดว่า

ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 183 และ 183 ทวิ ในวันชี้สองสถาน หรือก่อนมีการสืบพยาน ศาลอาจสั่งให้คู่ความทุกฝ่ายมาศาล เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดี เช่น

(1) โคลงเกลี้ยเพื่อให้เกิดการประนีประนอม ยอมความหรือนำวิธีการอนุญาโตตุลาการมาใช้

(2) กำหนดระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินคดี

(3) กำหนดวัน เวลา วิธีการ และขั้นตอนในการดำเนินคดีที่จำเป็น เช่น จำนวนและรายละเอียดเกี่ยวกับพยานที่จะนำมาเบิกความ บันทึกล้อคำพยานแทนการสืบพยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ พยานเอกสาร และพยานวัตถุ รวมถึง การเดินเมฆยิวสืบ การส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น และการสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพ เป็นต้น

(4) กำหนดรายละเอียดและระยะเวลาเกี่ยวกับการทดลองทางเทคนิค หรือวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี

(5) การแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตามมาตรา 129

(6) เพื่อให้การดำเนินกระบวนการสืบพยานเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอหรือศาลเห็นสมควรกำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานของคู่ความแต่ละฝ่ายก่อนวันสืบพยาน

เพื่อให้การพิจารณาคดีในระบบต่อเนื่อง และครบองค์คณะมีประสิทธิภาพ นอกจากการชี้สองสถานจะมีการกำหนดประเด็นข้อพิพาท

มีการยื่นบัญชีระบุพยานไว้ล่วงหน้า ควรให้คู่ความ และศาลวางแผนการพิจารณาคดีร่วมกัน เกี่ยวกับวิธีการและระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการสืบพยานหลักฐานต่างๆในคดีนั้นๆ อันเป็นการบริหารจัดการคดีให้เหมาะสมที่สุด โดยไม่ควรต้องไปเสีย เวลา ค่า เนิน การหรือรอมผลการตรวจสอบใดๆ ในระหว่างการสืบพยาน เพราะสามารถดำเนินการล่วงหน้าให้แล้วเสร็จก่อนเริ่มสืบพยานได้ หากได้คิดคำนึงถึงและจัดเตรียมกระบวนการต่างๆ ล่วงหน้า

การแก้ไขทัศนคติของผู้ปฏิบัติ และข้อเสนออื่นๆ
นอกจากการแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายคั้งที่กล่าวมาแล้ว ยังมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ปฏิบัติในทุกภาคส่วน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และมีความพร้อมในการดำเนินการได้ตามบทบัญญัติที่เปลี่ยนแปลงโดย

- จัดให้มีการประชุมสัมมนา ผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง ทั้งผู้พิพากษา อัยการ และนายความ รวมถึงองค์กรอิสระภาคประชาชน เพื่อระดมความคิดเห็นของทุกฝ่าย ให้มีส่วนเสนอแนะ ทั้งนี้ เนื่องจากการดำเนินคดีในศาลชั้นอุทธรณ์มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลฯ กับข้อกำหนดคดีฯ ของศาลนั้นๆ ซึ่งแตกต่างไปจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และการดำเนินการในศาลชั้นอุทธรณ์มีการพัฒนาไปในระดับหนึ่งแล้ว จึงสามารถนำมาเป็นตัวอย่างแก่ศาลที่พิจารณาคดีทั่วไปได้ แต่หากบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความพร้อมแตกต่างกัน อาจมีความจำเป็นที่จะใช้หลักเกณฑ์ที่ต่างกันศาลทั่วไปกับศาลชั้นอุทธรณ์ ในลักษณะให้ศาลชั้นอุทธรณ์เป็นศาลนำร่อง

- จัดให้มีการอบรมให้ความรู้ และทำความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้มีความ

พร้อมสำหรับความเปลี่ยนแปลงที่ทุกฝ่ายอาจมีภาระหน้าที่เพิ่มขึ้นจากเดิม โดยมุ่งเน้นให้เกิดความเป็นธรรมยิ่งขึ้น

- เมื่อมีการแก้ไขกฎหมายแล้ว จำเป็นต้องมีช่วงเวลาพิเศษเฉพาะกาล ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีเวลาศึกษาทำความเข้าใจและเตรียมความพร้อม

- ควรมีการจัดทำตำรา หรือเอกสารคำอธิบาย หรือคู่มือสำหรับการดำเนินการตามกฎหมายใหม่ที่มีความชัดเจนเข้าใจง่าย และเห็นภาพของระบบโดยรวม

- หากมีการแก้ไขกฎหมายในแนวทางตามข้อเสนอแนะภายหลังจากการรับฟังความคิดเห็นจากการสัมมนา เมื่อผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจ และพร้อมปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่แก้ไขแล้ว ประมาณ 10 ปี อาจแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอีกครั้งหนึ่ง ให้สามารถบังคับใช้หลักเกณฑ์ตามข้อเสนอแนะในเบื้องต้นได้ เพื่อให้มีการเปิดเผยแพร่หลักฐานก่อนการสืบพยานได้มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาอังกฤษ

JOURNALS

CARL F. GOODMAN, JAPAN'S NEW CIVIL PROCEDURE CODE: HAS IT FOSTERED A RULE OF LAW DISPUTE RESOLUTION MECHANISM? JAPAN'S NEW CIVIL, 29 BROOKLYN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW 511-616 (2004).

JAN BOLT; JOSEPH WHEATLEY, PRIVATE RULES FOR INTERNATIONAL DISCOVERY IN U.S. DISTRICT COURT: THE U.S.-GERMAN EXAMPLE, 11 UCLA JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW AND FOREIGN AFFAIRS NO.1 1-37 (2006)

DEVELOPMENTS IN THE LAW – DISCOVERY, HARVARD LAW REVIEW, 1961, 940-1069

BOOKS

JOHN R. KENNEL, DEPOSITIONS AND DISCOVERY, AMERICAN JURISPRUDENCE, 2ND ED., DATABASE UPDATED SEPTEMBER 2008

KUO-CHANG HUANG, INTRODUCTION DISCOVERY INTO CIVIL LAW, CAROLINA ACADEMIC PRESS, 2003 ROGER HAYDOCK AND DAVID HERR, DISCOVERY PRACTICE, 3RD ED.

เอกสารภาษาไทย

หนังสือ

กัมชัย ชูวิวัฒน์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร : ปีสิบวรรณสาร, 2538

เจริญ ภักดีธำมาตุ, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร : จีวีริชการพิมพ์, 2551

ธานี สิทธิภาพ, คำอธิบายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครนิติศึกษา, 2552

ทศพร วิจิตรชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนชั่นพิทยสถาน

ทศพร วิจิตรชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร : บริษัทเนชั่น ไท จำกัด, 2542

มานะ จงมาศ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ภาค 2 ว่าด้วยบททั่วไปและวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น ตอนที่ 1, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสามสี, 2525

บุญม วัฒนียุธุม *ปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการถอนบันทึกถ้อยคำในการสืบพยานบุคคล ตามข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 29, 30, วารสารกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ บริษัทเนชั่น ไท จำกัด, 2541

เอกสารอื่น

กมลชัย วิเศษท้าววงศ์, วศ.ศ. ละละละ, การวิจัยการบังคับพิจารณาคดีฟ้องร้องและขอองค์คณะ, รายงานวิจัย สำนักงานศาลยุติธรรม, 2548

ชาญณรงค์ ปราบดีสิทธิ์ ละละละ, การวิจัยที่omarีสิทธิ์ปริมาณคดีที่มคอศาลและความรวดเร็ว

ในการดำเนินคดี, รายงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543

แหล่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์

WWW.LEXIS.COM

WWW.WESTLAWINTERNATIONAL.COM

WWW.JUDICIAL.STATE.IA.US/STUDENT/6/INDEXAS.P?PRINTABLE=TRUE

WWW.MASSLAWHELP.COM/LAWHELP/LEGAL-SYSTEM/INDEX.PHP?SW=401